

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych
(druk nr 491)**

I. Cel i przedmiot ustawy

Celem ustawy jest wyeliminowanie luki w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, która powstała na skutek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 maja 2006 r., sygn. akt K 5/05.

Trybunał Konstytucyjny orzekł o **niezgodności art. 70 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z art. 2 oraz art. 32 w związku z art. 64 ust. 2 Konstytucji**. Z wnioskiem o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich.

Zakwestionowany przepis formułował zamknięty katalog podmiotów (współtwórców utworu audiowizualnego), którym przysługiwało dodatkowe wynagrodzenie z tytułu eksploatacji utworu audiowizualnego. Katalog ten obejmował: głównego reżysera, operatora obrazu, twórcę scenariusza, twórcę innych utworów literackich lub muzycznych, które stworzone zostały do utworu audiowizualnego lub w nim wykorzystane, oraz artystów wykonawców. W przepisie tym pominięto inne podmioty, które mogą być współtwórcami utworu audiowizualnego (w szczególności scenografów i choreografów). W świetle art. 69 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych współtwórcami utworu audiowizualnego są osoby, które wniosły wkład twórczy w jego powstanie, a w szczególności: reżyser, operator obrazu, twórca adaptacji utworu literackiego, twórca stworzonych dla utworu audiowizualnego utworów muzycznych lub słowno-muzycznych oraz twórca scenariusza.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że pominięcie w przepisie gwarantującym współtwórcom utworu audiowizualnego dodatkowe wynagrodzenie (tantiemy) pewnych grup podmiotów mogących być współtwórcami utworu, prowadziło do uprzywilejowania

podmiotów wymienionych w zakwestionowanym przepisie. Zdaniem Trybunału, faktu tego nie można było uzasadnić innymi wartościami, zasadami, czy normami konstytucyjnymi.

Zakwestionowane rozwiązanie przez nieracjonalność zróżnicowania podmiotów podobnych, charakteryzujących się tą samą cechą istotną, stało w sprzeczności z **zasadą sprawiedliwości społecznej** (art. 2 Konstytucji) oraz pozostającą z nią w ścisłym związku **zasadą równości** (art. 32 Konstytucji). Trybunał Konstytucyjny wskazywał wielokrotnie, że "różnicowanie podmiotów prawa jest dopuszczalne na gruncie zasady równości, jeżeli jest zgodne z zasadą sprawiedliwości społecznej". Ponadto arbitralność rozstrzygnięcia w tej sprawie rzutowała na zakres ochrony praw majątkowych przysługujących twórcy i w konsekwencji naruszała **zasadę równej ochrony praw majątkowych** (art. 64 ust. 2 Konstytucji).

Ponadto Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że dotychczasowe brzmienie przepisu art. 70 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych powodowało rozbieżność w zakresie jego interpretacji, czym naruszało **zasadę prawidłowej legislacji** (art. 2 Konstytucji). W opinii Trybunału zakwestionowany przepis był nie tylko niesprawiedliwy, ale również nierzetelny.

Zgodnie z wyrokiem, zaskarżony **przepis utracił moc obowiązującą z upływem 12 miesięcy od dnia jego ogłoszenia**, tj. z dniem 6 czerwca 2007 r.

Dokonując analizy ustawy nowelizującej należy mieć na względzie uwagi dr hab. Moniki Dąbrowskiej, na której opinię powoływał się Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu do wyroku. Zdaniem tej biegłej uzupełnienie katalogu współtwórców uprawnionych do tantiem o innych współtwórców, w szczególności o scenografa i choreografa, nie zlikwidowałoby zróżnicowania wszystkich współtwórców utworu audiowizualnego. Ponadto biegła uznała, że problemu tego nie rozwiąże również wyeliminowanie wyliczenia zawartego w art. 70 ust. 2 i poprzestanie na przyznaniu prawa do tantiem wszystkim "autorom". Niemal taka sama dyskryminacja nastąpiłaby bowiem na podstawie art. 69, wskutek rozróżnienia w tym przepisie autorów w nim wymienionych (głównych) i bliżej nieokreślonych (potencjalnych), którzy mieliby poważnie utrudniony dostęp do dodatkowych wynagrodzeń.

Realizując wyrok Trybunału Konstytucyjnego uznano, że prawo do tantiem powinno przysługiwać każdemu współtwórcy utworu audiowizualnego. Dla określenia katalogu współtwórców konieczna jest interpretacja art. 69. Przepis ten określa kto może być uznany za współtwórcę utworu audiowizualnego.

Wobec faktu, że ustawodawca proceduje nad ustawą, w czasie kiedy zakwestionowany przepis już nie obowiązuje, konieczne stało się rozciągnięcie skutku nowelizacji na okres pomiędzy dniem utraty mocy obowiązującej przez dotychczasowy art. 70 ust. 2, a dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej.

Ustawa wejdzie w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

II. Przebieg prac legislacyjnych

Sejm uchwalił ustawę 6 lipca 2007 r. Projekt ustawy był przedłożeniem rządowym. Sejm w czasie prac na ustawą dodał przepis przejściowy rozciągający skutek nowelizacji na okres pomiędzy dniem utraty mocy obowiązującej przez zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny art. 70 ust. 2, a dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej.

III. Uwagi szczegółowe

- 1) art. 1 – mając na uwadze, że od dnia 6 czerwca 2007 r. nie ma w systemie prawnym art. 70 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (został on uchylony na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego), należałoby w art. 1 zastosować inną technikę legislacyjną. Nie można bowiem nowelizować przepisu, którego w systemie prawnym nie ma. Zgodnie z zasadami techniki legislacyjnej dotyczącymi przepisów nowelizujących w miejsce uchylonego przepisu ("w wolne miejsce") **nie wprowadza się** przepisu nowego. Jest to związane w m.in. z koniecznością zapewnienia należytej komunikatywności ustawy. W związku z powyższym, w art. 70 powinien zostać dodany nowy ustęp. Konsekwencją przyjęcia takiej techniki będzie również zmiana w art. 70 ust. 3. Dzięki zastosowaniu takiego rozwiązania odbiorca ustawy otrzyma informację o tym, jakie zmiany wprowadzono w art. 70 ustawy (tzn. jakie przepisy do niego dodano, a jakie wyeliminowano) oraz zapewniona zostanie stabilność oznaczenia jednostek redakcyjnych nowelizowanej ustawy.

Propozycja poprawki:

- art. 1 otrzymuje brzmienie:

"Art. 1. W ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631, Nr 94, poz. 658 i Nr 121, poz. 843 oraz z 2007 r. Nr 99, poz. 662) w art. 70:

1) po ust. 2 dodaje się ust. 2¹ w brzmieniu:

"2¹. Współtwórcy utworu audiowizualnego oraz artyści wykonawcy są uprawnieni do:

- 1) wynagrodzenia proporcjonalnego do wpływów z tytułu wyświetlania utworu audiowizualnego w kinach;
- 2) stosownego wynagrodzenia z tytułu najmu egzemplarzy utworów audiowizualnych i ich publicznego odtwarzania;
- 3) stosownego wynagrodzenia z tytułu nadawania utworu w telewizji lub poprzez inne środki publicznego udostępniania utworów;
- 4) stosownego wynagrodzenia z tytułu reprodukcji utworu audiowizualnego na egzemplarzu przeznaczonym do własnego użytku osobistego.";

2) ust. 3 otrzymuje brzmienie:

"3. Korzystający z utworu audiowizualnego wypłaca wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 2¹, za pośrednictwem właściwej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi.";

2) art. 2 – jak się wydaje celem przepisu przejściowego jest rozciągnięcie skutku nowelizacji na okres pomiędzy dniem utraty mocy obowiązującej przez zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny art. 70 ust. 2, a dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Niemniej przepis przejściowy budzi wątpliwości interpretacyjne. Po pierwsze, przepis ten odsyła do przepisu zmieniającego (art. 1), zamiast do przepisu statuującego prawo do wynagrodzenia tj. art. 70 ust. 2 w nowym brzmieniu. Po drugie, regulacja przejściowa stanowi o stosowaniu przepisu określającego procedurę wypłacania stosownego wynagrodzenia, zamiast o stosowaniu art. 70 ust. 2 w nowym brzmieniu (tj. przepisu materialnego kreującego prawo do wynagrodzenia), z mocą od dnia 6 czerwca 2007 r. Po trzecie przepis ten może sugerować, że od dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, art. 70 ust. 3 stosować się będzie wyłącznie do roszczeń o wynagrodzenia za okres od 6 czerwca 2007 r. do dnia wejścia w życie opiniowanej ustawy. Mając na uwadze dostateczną precyzję uregulowań ustawowych oraz zapewnienie adekwatności przepisów do woli ustawodawcy należałoby rozważyć skreślenie przepisu przejściowego i zastosowanie w ustawie formuły przewidzianej w § 51 ust. 1 Zasad techniki

prawodawczej (wskazując jednoznacznie w przepisie o wejściu ustawy w życie, że ustawa wchodzi w życie z mocą wsteczną). Art. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych stanowi, że aktowi normatywnemu można nadać wsteczną moc obowiązującą, jeżeli zasady demokratycznego państwa prawnego nie stoją temu na przeszkodzie. Jeżeli jednak wolą ustawodawcy byłoby pozostawienie przepisu przejściowego - art. 2, należałoby ten przepis uściślić.

Ponadto, biorąc pod uwagę cel nowelizacji tj. konieczność szybkiego wykonania wyroku Trybunał Konstytucyjnego, fakt, że do dnia wejścia w życie nowelizacji w systemie prawnym jest luka w zakresie przepisów przyznających prawo do wynagrodzenia współtwórcom utworów audiowizualnych oraz kierując się zasadami pewności prawa i zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, warto byłoby rozważyć skrócenie okresu *vacatio legis* ustawy, a nawet rezygnację z tego okresu.

Propozycje poprawek:

- skreśla się art. 2;

- art. 3 otrzymuje brzmienie:

"Art. 3. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 6 czerwca 2007 r.";

albo

- art. 2 otrzymuje brzmienie:

"Art. 2. Przepisy art. 70 ust. 2¹ i 3 ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się od dnia 6 czerwca 2007 r.".

Jakub Zabielski

Legislator